

Сковронська Ірина,
завідувач кафедри
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

КОМУНІКАТИВНИЙ, ОСВІТНІЙ, РОЗВИВАЮЧИЙ, ВИХОВНИЙ АСПЕКТИ ЯК НЕОБХІДНІ СКЛАДОВІ МЕТИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

На основі аналізу сучасної методичної літератури у статті зацентовано увагу на комплексній структурі мети навчання іноземної мови, розуміння її як здатності до міжкультурного інішомовного спілкування. Методична концепція розглядається як стратегія і тактика навчання іноземної мови.

Ключові слова: інтеграція, мовна культура, національна ментальність, навчання, комунікативна компетентність, концепція, ефективність.

On the base of analysis of modern methodical literature the main attention in the article is accented on the complex structure of the aim of foreign language studying, definition its strategy and tactics.

Key words: integration, language culture, national mentality, learning, communicative competence, concept, efficiency.

Аналіз методики навчання іноземних мов загалом зумовлює розгляд її під кутом експериментальної, дослідницької науки, яка враховує національні особливості та розробляє раціональні шляхи навчання. При цьому основна роль належить теорії пізнання, практичному досвіду та впливові суміжних дисциплін. Правильне орієнтування на засвоєння та розуміння мови починається з розуміння процесу відображення того чи іншого явища об'єктивної реальності. Жодне слово однієї мови не повідомляє про предмет те ж саме, що і слово, яке позначає той самий предмет у іншій мові. Зміст формальних структур мови, її власне мовне значення В.фон Гумбольдт називає "мовною свідомістю" [1, с.106]. Між мовною особистістю і національним характером існує глибинний

зв'язок. Тісне поєднання мови й етносу, мови і національної ментальності є особливо важливими у плані відображення національного самоусвідомлення кожного народу.

Освітні системи європейських та світових держав, їх розвиток, поступ, позитивні зміни прямо пропорційно залежать від змін у їх суспільно-політичному та економічному житті. Стійка тенденція гуманізації та деідеологізації всього комплексу освітніх дисциплін має сприяти підготовці студента до активного життя в мінливому світі, відмові від ідей етноцентризму, оволодінню сучасними формами міжособистісних і міжнаціональних стосунків. Світова та регіональна інтеграція уже подолала блокову економічну та військово-політичну стратегію, привела до формування принципово нового багатовимірного соціокультурного простору. У такій ситуації системи освіти багатьох країн світу ставлять за мету підготувати учнів до культурного, професійного та особистісного спілкування з представниками інших країн, ознайомити з їх традиціями, суспільним устроєм та мовною культурою[4, с.112].

Здійснюючи ретроспективний аналіз навчальних матеріалів, методичних теорій, узагальнюючи досвід креативних методик, доходимо висновку, що вивчення іноземних мов є важливим засобом спілкування між народами, кращого ознайомлення з культурою країни, мова якої вивчається, зміцнення міжнародного співробітництва, що є нагальною потребою для України, тому надзвичайно важливим сьогодні є забезпечення належних умов для оволодіння іноземними мовами молодого покоління держави.

Власне поняття концепції та її визначення і є чи не найважливішою умовою успішного навчання предмета “Іноземна мова”, що включає поняття її чіткої стратегії і тактики. До проблем успішного формування іншомовної компетенції у своїх науково-методичних працях зверталися чимало вчених-лінгвістів, методистів (Е.В. Мірошніченко, І.М. Берман, В.С. Коростильов, С.Ф. Шатілова, Ю.В. Гнаткевич, Г.О. Китайгородська, Ю.І. Пассов та ін.). Їх досвід засвідчує, що основними ключовими питаннями, які пояснює і на які дає відповідь методика викладання іноземної мови, є: яка мета навчання?; чого саме навчати у

курсі іноземної мови (який зміст навчання)?; як навчати (принципи, методи і прийоми навчання)?; за допомогою чого навчати (засоби навчання)?

Аналіз джерел методичної літератури вказує на те, що поняття мети предмета “Іноземна мова” є комплексним, основними складовими якого вважають чотири аспекти: 1)*навчальний*; 2)*пізнавальний*; 3)*розвиваючий*; 4)*виховний*.

Навчальний аспект передбачає оволодіння іноземною мовою як засобом міжособистісного спілкування в основних видах мовленнєвої діяльності – аудіюванні, говорінні, читанні та письмі.

Пізнавальний аспект зорієнтований на збагачення духовного світу особистості, набуття та розширення знань про культуру країни, мова якої вивчається, та рідної країни, а саме - про історію, літературу, живопис, музику, звичаї, традиції тощо; про структурну будову іноземної мови, її систему, характер, особливості, подібність до рідної мови студентів і розбіжності з нею.

Розвиваючий аспект стосується розвитку мовленнєвих здібностей особистості, її фонетичного та інтонаційного слуху, мовної здогадки, імітації, логічного викладу думок тощо; психічних функцій особистості - різних видів пам'яті (слухової й зорової, оперативної та тривалої), уваги (довільної і мимовільної), уяви тощо; уміння спілкуватися з іншими людьми. Так, в освітній політиці Європейського Союзу вирішено за доцільне виділити Базовий комплекс інтеграційних дисциплін, до складу якого повинні обов'язково входити порівняльна історія, основи права та політекономії, мови та літератури, соціологія та культурологія. Такий комплекс, що охоплює гуманітарні дисципліни і спрямований на виявлення індивідуальностей у національних культурах та їх зв'язок із загальнолюдськими цінностями, також має дати уявлення про “європейську свідомість“, сприяти формуванню навичок міжкультурної комунікації[2, с.93].

Виховний аспект передбачає у процесі навчання іноземної мови виховання культури спілкування, прийнятої у сучасному цивілізованому світі; формування

і закріплення таких рис характеру як доброзичливість, толерантність, колективізм, активність, працьовитість і т. ін.[4, с.5].

Надзвичайно важливим з позиції методики навчання іноземної мови є поняття її змісту. Дослідниця європейського досвіду змісту навчання іноземної мови О. Першукова зазначає, якщо звернутися до джерел, що висвітлюють теорію та практику структурування соціокультурного компонента змісту навчання іноземної мови, варіанти його розвитку в різних європейських країнах та чинники впливу на його формування, то можна виокремити деякі спільні особливості, а саме:

- використання порівняльного підходу;
- розвиток здатності використовувати іноземну мову як для спілкування в реальних життєвих ситуаціях, так і для здобуття знань;
- забезпечити різноманітність у використанні завдань, що мають життєву орієнтацію;
- різноплановість одержуваних знань, умінь і навичок;
- нейтральність навчання, заперечення як упереджено негативного, так і упереджено позитивного ставлення;
- спрямованість навчання як на спілкування з носіями іноземної мови, так і на використання її як засобу міжнаціонального спілкування;
- усвідомлення студентами власного етноцентризму і намагання його подолати;
- вивчення соціокультурних норм поведінки (вербальної та невербальної), прийнятих у різноманітних ситуаціях спілкування;
- вміння знаходити додаткову інформацію та користуватися нею[5, с.106].

За своєю природою мовлення є ситуативним, адже люди спілкуються у різноманітних ситуаціях. Тому перевага тій чи іншій сфері спілкування надається в залежності від типу навчального закладу та його конкретної навчальної мети. Відібрані сфери комунікації, у свою чергу, визначають тематику курсу “Іноземна мова”, відбір мовного та мовленнєвого матеріалу. Таким чином основними компонентами змісту навчання іноземної мови є

тематика, що визначається сферою спілкування; мовний (фонетичний, лексичний, граматичний) матеріал; мовленнєвий матеріал (словоформа, вільне словосполучення, фраза, текст).

З поняттям змісту навчання іноземної мови пов'язаний процес формування навичок та вмінь користування мовою, що вивчається, його успішність залежить від діяльності тих, хто навчається, а також їх бажання і здібностей.

Для того, аби навчання іноземної мови було результативним, необхідне спілкування іноземною мовою, тобто студентів необхідні мовленнєві партнери, колективне мовлення, колективні форми роботи, а саме: одночасна робота усіх студентів у парах, у малих групах, у командах. За умов такого колективного навчання викладач повинен зацентрувати свою увагу і увагу студентів на виправленні помилок, їх поясненні. На занятті, що передбачає наявність мовленнєвої задачі та ситуативності, зосередження уваги учнів на змісті висловлювання, домінуючим повинен бути принцип комунікативності. Кожна нова вправа повинна передбачати нову ситуацію спілкування. Вправи поза ситуацією повинні бути обмеженими, або взагалі не використовуватись.

Поступово у свідомості студента відбувається логічне, змістове поєднання значень слів, формування загального змісту відповідних синтагм і фраз в цілому. Це зазвичай досягається за допомогою перекладу на рідну мову.

Для успішного виконання такої діяльності важливо знати значення більшості слів фрази і, що надзвичайно важливо, мати ґрунтовну граматичну підготовку. Значною мірою успішність виявлення смислових зв'язків залежить від сформованості необхідних для цього навичок і вмінь. Під час сприйняття усного мовлення такі зв'язки повинні встановлюватися миттєво, у процесі сприйняття, оскільки часу для уточнень, повернення до початкових слів фрази немає. Тому необхідно більше тренуватися в аудіюванні і читанні іншомовних текстів, звертати особливу увагу на усвідомлене сприйняття сполучень слів, вимагати від студентів пояснення вибраних варіантів смислових зв'язків, врахування використаних граматичних явищ.

У процесі навчання викладач повинен стежити за новизною і ефективністю навчально-методичного комплексу, основними складовими якого є підручники та посібники, словники, лінгафонний практикум, комп'ютерні програми, таблиці, діафільми, відеофільми, слайди.

Отже, мета навчання іноземної мови загалом полягає у формуванні вмінь різних видів мовленнєвої діяльності. Засвоєння мови як системи знаків і мовлення як способу оперування мовою є проміжними завданнями в досягненні основної мети – навчанні спілкування іноземною мовою. Будь-яка методика навчання іноземної мови реалізується у спеціальній системі вправ, створення якої передбачає розгляд певних передумов у комплексі. Кінцева мета іншомовної комунікативної компетенції розглядається сьогодні як складова соціокультурної компетенції в цілому, а це передбачає уміння адекватно поводитись і представляти свою країну на належному рівні, що відіграє вагомую роль в іншомовному міжкультурному спілкуванні. Діалог культур може мати місце лише за умови приналежності комунікантів до різних культур, що в свою чергу вимагає створення на заняттях з іноземної мови моделі іншомовної культури, яка б репрезентувала культуру народу, мова якого вивчається.

1. Гумбольдт В. фон. Язык и философия культуры. М., 1985. 335с.

2. О.Токменко. Мовні тенденції Ради Європи в контексті глобалізації// *Іноземна мова в навчальних закладах*. №3. 2004. С.112-116.

3. Trim J. Language learning for European citizenship. Final report(1989-1996). Strasbourg: Council for Cultural Cooperation .Council of Europe Publishing, 1997. 101p.

4. Н.Скляренко. Як навчати сьогодні іноземних мов// *Іноземні мови*. №1. 1995. С.5-8.

5. О.Першукова. Формуючи “Європейську свідомість”././*Іноземні мови в навчальних закладах*. №2. 2005. С.106-116.